

הם, ובשעה שראו הלא לילה היתה שלא נעשו לב"ד, ודוק היטב... (מתוך אבי עזרי תליתאה – סנהדרין ג,ו.
וע"ע שם במהדורה קמא יד,א ובתנינא ג,ה).
עוד בכללות הענין ובבאור שיטת רש"י, ע' חרושי הגרנ"ט ב"ב קיד (ס' קפת); ברכת מרדכי ח"ב ב.

דף כו

'אלא מאי משור פר – משופר'. פירוש, שבא לרמוז על זה (ריטב"א).
ומצינו הרבה שהאות ר' נוספת באמצע המלה [כגון 'שרביט' (שבט); שרעפי (שעיפי); דרמשק, ועוד]
(רש"ש).

**'עולא אמר: היינו טעמא דרבנן כדרב חסדא... אביי אמר היינו טעמייהו דרבנן שופר אחד אמר
רחמנא...'** דחקו האמוראים לחסר במשנתנו ולומר 'חדא ועוד קאמר', כי משמע להם טעם חלוש
שחכמים יאסרו מפני שנקרא 'קרן' ולא 'שופר' שהרי הוא חלול וכל השופרות נקראו 'קרן', לפיכך עשו
סניפים מטעמים נוספים (עפ"י רמב"ן רשב"א וריטב"א).

**'שופר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה שופרות, והא דפרה כיון דקאי גילדי גילדי מיתחזי
כשנים ושלשה שופרות'**. ומשמע שהוא פסול מדאוריתא. ואף על פי שהוא מחובר, אך כיון שלא היתה
בריייתו כאחת והתוספת ניכרת בפני עצמה, הרי זה כמביא שופר אחר ומדבקו שאין החיבור מועיל
להחשיבו כאחד (עפ"י תוס' סוטה יח. ד"ה כתבה).
ואף רבי יוסי לא הכשיר אלא משום שהם מחוברים מתחילת ברייתם, אבל לא במחבר שופרות זה לזה (ע' בשו"ת מהרי"ק קכב).

**'לוי איקלע לההוא אתרא, אתא גברא לקמיה אמר ליה קבען פלניא. לא הוה ידע מאי קאמר ליה.
אתא שאיל בי מדרשא, אמרו ליה גולן אמר לך, דכתיב היקבע אדם אלהים...'** הרש"ש תמה
כיצד יתכן שלוי לא ידע המקרא. וכתב לשער שסיפור זה ארע באותו מעמד המובא ביבמות (קה)
ובירושלמי שלוי הזדמן לסימוניא ועשו לו בימה גדולה והושיבוהו למעלה, ושאלוהו שלש שאלות
ונתעלמו ממנו, ולאחר זמן כששאלו רבי ידע להשיב עליהן. אמר לו 'ולמה לא השיבות אותם כשם
שהשיבות אותי? אמר לו: עשו לי בימה גדולה והושיבו אותי עליה למעלה הימנה וטפת רוחי עלי
ונתעלמו ממני דברי תורה'. וקרא עליו המקרא הוה אם נבלת – בהתנשא' (עפ"י בראשית רבה פא; ירושלמי
יבמות יב).

**(ע"ב) 'אמר ליה רבא מברניש לרב אשי: אי הואי התם הוה אמינא ליה היכי קבעך במאי קבעך
ואמאי קבעך וממילא הוה ידעינא'**. מכאן יש להוכיח שאדם המדבר עם חברו ואינו יודע על מה או
על מי חברו מדבר, מותר לו להעמיד פנים כאילו ידע ולהמשיך את השיחה עד שמתוכנה ידע ויכיר
הדבר [וכן יש להוכיח ממעשה שבפסחים קו.]. (עפ"י עלה יונה עמ' קכב).
יש להעיר שמכאן ומפסחים אין הוכחה שמותר הדבר אלא במקום בושה. וגדולה מזו יש אומרים שמותר לשנות מפני הבושה
כשאינו מוציא מפיו שקר מפורש (ע' בשו"ת שבט הלוי ח"ה ב ובמובא בברכות מג).
מצינו בדומה לזה, שפעמים – שבמקום שעלול אדם להיפגע – שותק החכם ונראה בכך כמודה לדברי חברו הגם שאינו מסכים
עמו – ע' תענית ט: מועד קטן ה. (עיונים בדברי חז"ל ובלשונם עמ' פא).

זאיהו סבר מילתא דאיסורא קאמר ליה' ואין שייך לשאול 'במה קבעך' (מהרש"א).

'שופר של ראש השנה של יעל, פשוט... בשל זכרים, כפופין'. הרמב"ן (בדרשה לראש השנה) והר"ן והריטב"א סוברים ש'יעל' ו'זכר' לאו דוקא אלא הוא הדין לשאר בהמות וחיות [אולי טהורות דוקא], אלא לתנא קמא מצוה בראש השנה בשופר פשוט ולרבי יהודה בכפוף. ואולם מצוה מן המובחר [לרבי יהודה ולרבי לוי, וכן גוקטים להלכה] בשל איל, לזכר עקדת יצחק בן אברהם (כדלעיל טז). ומדברי הרמב"ם (שופר א. וכן יש לדייק קצת מדברי התוס' טז. ד"ה בשופר) נראה שאין כשר [לרבי יהודה] אלא שופר של כבש (= איל). והראב"ד ועוד השיגוהו.

זבתעניות בשל זכרים כפופין... ושתי הצוצרות באמצע... שמצות היום בחצוצרות'. הטעם שהיו שני שופרות בתעניות, והלא רק בחצוצרות נאמר בתורה לשון רבים – כדי שיהיו החצוצרות באמצע, להראות שמצות היום בהן (תוס', כפי שבאר דבריהם בגליונות קהלות יעקב). וטעם בשל זכרים כפופים בתעניות שלא כראש השנה והלא שניהם ימי צעקה, אך כיון שאין התקיעות בתעניות חיוב גמור ואין סדר תקיעות ולא פסולי שופר מעכבים בהן, דין הוא לעשות היכר ביניהם ובין תקיעות דאורייתא, ולכך יש לעשות בכפופים, משום הלכף כאגמון ראשו, כאדם הנכלם ונחפר כי מעשיו הביאו לו צרה הזאת (עפ"י ריטב"א).

הלחם-משנה (תעניות א, ד) צדד בדעת הרמב"ם ש'כפופין' הכוונה אף בכפופים, ובמה שירצו יעשו.

זומר סבר בראש השנה כמה דפשיט איניש דעתיה טפי מעלי'. מפרש"י ותוס' נראה שלא גרסו תיבת 'דעתיה' (וכ"ה בכתיב יד). ולפי זה יהא סמך גדול מכאן למנהג (המובא בתוס' ברכות יב:) להתפלל בראש השנה ויום כפורים בכריעה (עפ"י רש"י. וע' לשון הריטב"א 'זכר לכוף הגוף לתפלה ותחנונים').

– דכייף – היינו הכנעה. 'דפשיט' – שאין לו מה להכניע, כי מרגיש בעצמו שהוא אין באמת (נפלאות חדשות לח מהרה"ק מקוצק). והראשונים פרשו: לפשט הדורי הלב, שלא יהיו בו כפיפות ועקמומיות.

ענינים וטעמים

'דאין קטיגור נעשה סניגור... – וגדרים דקים בזה כחוט השערה ממש. הן שופר של פרה פסול מפני שמזכיר את עוון העגל ואין קטיגור נעשה סניגור. והדבר תמוה, וכי אלו מחשבות עבירה תעלינה על לב האדם (אשר זהו גדר הקטגוריה כנ"ל) אם יתקע בשופר של פרה? אלא שמגלים לנו חז"ל הקדושים שכך הוא באמת; שיש חשש שאם יהיה מקרן פרה, והפרה אמו של עגל, אפשר שעל ידי זה יזכר האדם את החטא ויתגבב היצר אל לבו. ולא רק אפשר אלא ודאי שהרי כך אמרו 'אין קטיגור נעשה סניגור' בתורת ודאי; כי בעומק הלב, מתחת לסף ההכרה, כל רמוז דק נתפס, אפילו משהו מן המשהו, ולכן הדק שברמזים יספיק להדביק בלב דקות של הסתה. ועל כן הקרן פסולה, כי פוסלת את המלכתו הגמורה של הקב"ה שהיא גדר היחוד, כי גם הדק שבדק פוסל את הכרת האחדות (מתוך מכתב מאליהו ח"ב עמ' 72).

'הני מילי מבפנים'. לא נתפרש הטעם למה דוקא בפנים מקפידים בזה ולא מבחוץ. והגדר נראה שבעבודה פנימית – לשמה – כל נגיעה דקה הורסת את המצב, מה שאין כן במדרגה חיצונית, אדרבה, מתוך שלא לשמה בא לשמה.

'שופר נמו מבחוץ הוא? – כיון דלזכרון הוא כפנים דמי' – והיינו שענין זכרון השופר הוא התעוררות התשובה, וידוע שגדר התשובה הוא לשמה, וזהו שהגמרא קוראו 'פנים' כנ"ל.

(שם ח"ד עמ' 282. ע"ע פרי צדיק לראש השנה כג)

(ע"ב) 'יומא חד שמעוה לאמתא דבי רבי דהוות אמרה לחבירתה שקולי טאטתיתא...'

'... וכאשר הגיע הזמן אחריהם אל רבינו הקדוש ע"ה והיה יחיד בדורו ואחד בזמנו, איש שנמצאו בו כל החמודות והמדות הטובות, עד זכה בהם אצל אנשי דורות לקרותו רבינו הקדוש, ושמו יהודה. והיה בחכמה ובמעלה בתכליתם כמו שאמרו (גטין נט.) מימות משה רבינו ועד רבי לא ראינו תורה וגדולה במקום אחד. והיה בתכלית החסידות והענוה והרחקת התענוגים, כמו שאמרו גם כן (בסוטה מט:) משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא. והיה צח לשון ומופלג מכל האדם בלשון הקדש, עד שהחכמים ע"ה היו לומדים פירוש מה שנשתבש עליהם מאותות המקרא מדברי עבדיו ומשרתיו, וזה מפורסם בתלמוד. והיה לו מן העושר וההון...'

(מתוך הקדמת הרמב"ם לסדר זרעים)

'לא הו ידעי רבנן מאי השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך...'

כשהאדם רואה שכל המחשבות-טובות ורצונות טובות שנופלים בלבו ומוחו הוא רק לריגע ומיד מתעלמים ממנו ודואג שמא הוא חס ושלום כענין פושעים מלאים חרטות – העצה לזה השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך לא יתן לעולם מוט לצדיק, ועמך כולם צדיקים רק שנראה כמתמוטט ח"ו בעת ההעלם, ו'השלך על ה' יהבך' – היינו שגם זה מהש"י, ונמצא כאילו המשא מוטלת עליו, שמאחר שאתה עושה כן, וממילא המשפט על זה ד'הוא יכלכלך'. הכלכול הוא בלחם ומים היינו דברי תורה, שבהם מאיר לו הש"י איך הכל לטובה ואין זה התמוטטות.

ואיתא דלא הו ידעי רבנן מאי יהבך – פירוש דהוא לשון 'יהיבא' ויש לפרש מה שניתן לאדם דהיינו האור והטובה, יכיר שהוא מהש"י ולא מכוחו, או מה שהאדם נותן והיינו ההעלם כנ"ל, עד שנודע להם מטעייא כי כן נקרא הש"י מדריכך בדרך תלך, והיינו שדבר זה עצמו של השלך... אי אפשר לאדם רק מהש"י, כאשר הש"י מאיר לו להשליך, ואם כן אין צריך עוד לדעת מאי יהבך, דכל זמן שאין הש"י מאיר לו להשליך אי אפשר להשליך כלל, ולכך מתחילה לא הו ידעי, עד שהאיר להם הש"י וידעו דהוא המשא – רצה לומר דבר המכביד על האדם ומציק לו. וזה כענין כל המשתף שם שמים ושם שמים נקרא אגמלאי גמל של הש"י בצערו – כופלין לו פרנסתו (ברכות טג.), והשיתוף היינו שיודע שהכל מהש"י ומכניס את הש"י באותו דבר, וממילא היקל ממנו' (צדקת הצדיק קלו. יסוד הדברים מובא בקיצור בדובר צדק (עמ' 85) 'כמו ששמעתי').

– ידעו חכמים בבירור שהפסוק הזה מלמד שיש לו לאדם לבטוח בה, אכן לא ידעו עד היכן מגעת מדה זו; כי זאת ידעו, למשל, שההולך בדרך וראה עגלה של ישראל וישראל מנהיגה, צריך לבטוח בה' שאם רצון השי"ת שהוא יסע בעגלה, ודאי יאמר לו מנהיג העגלה לעלות ולישב עליה ואין צריך לבקש זאת ממנו, אך אם עכו"ם מנהיג העגלה, לא ידעו אם מגעת מדת

הבטחון כל כך שלא לבקש גם מעכו"ם, כי יכול להיות שאין שייך בזה בטחון, מחמת שעכו"ם יש לו אכזריות ואם לא יבקש ממנו לא יקחנו על העגלה. וזאת הודיע להם רבה בר בר חנה יומא חד הוה אזלינא בהדי ההוא טייעא, הוה דרינא טונא ואמר לי שקול יהביך ושדי אגמלאי' – שמדת בטחון מגעת כל כך שאפילו לעכו"ם לא יבקש, כי אם יהא רצון השי"ת בזה, יאמר לו העכו"ם מעצמו (מי השלוח ח"ב לקוטי הש"ס). בדומה לזה מובא (בליקוטי מגדים ח"ב לו): בשם הרה"ק מקוצק, ומפרש שבמעשה זה שהודמן לידו, למד רבה בר בר חנה שאף את הסיבה לפרנסתו, גם כן אין לו לבקש, כי תבוא היא אליו בגורת עליון. וע"ע בעש"ט על התורה מקץ ד.

מובא בספר מי השלוח (ח"א לקוטי הש"ס. על יסוד ספר יצירה וכתבי האריז"ל), ששנים עשר דברים המנויים כאן, מכוונים כנגד שנים עשר חדשי השנה כפי סדרם מתשרי, ומכוונים כנגד שנים עשר ענינים שצריך אדם לברר עצמו בהן, עבודת בירור ותיקון מיוחדת לכל חדש – ואלו הם שנים עשר הענינים בראשי פרקים:

- (א) יובלא-דוכרא; תשרי; יציאה משעבוד מכל דבר זר השולט.
  - (ב) נדה-גלמודה; חשוון; בירור מתאוה.
  - (ג) מעה-קשיטה; כסלו; בירור בחמדת הממוץ.
  - (ד) מכירה-כירה; טבת; מדת הכעס.
  - (ה) כלה-נינפי; שבט; תאות אכילה.
  - (ו) תרנגול-שכוי; אדר; ליצנות וקלות ראש.
  - (ז) קבעץ פלניא; ניסן; בירור האדם בקנינים שאינן שלו.
  - (ח) מפזר חלגלותיך; אייר; תיקון מקרה לילה.
  - (ט) סירוגין סירוגין; סיון; זריזות לדברי תורה.
  - (י) סלסלה ותרוממך; תמוז; חיבור וחיפוש אחר דברי תורה.
  - (יא) וטאטתיה; אב; בירור מכל מיני חמדות זרות.
  - (יב) השלך על ה' יהבך; אלול; מסירת עצמו להש"י והוא יבררו.
- ע"ע במצוטט ביוסף דעת מגילה יח. מסה"ק מי השלוח.

דף כז

זמתרי גברי מי משתמעו והא תניא... אלמא כיון דחביב יהיב דעתיה, הכא נמי כיון דחביב יהיב דעתיה. ומכל מקום זכור ושמור אין האוון יכולה לשמען כאחת, כי רק משני בני אדם אפשר לשמוע שני קולות החביבים על השומע [אפילו הקולות משונים זה מזה, כגון זכור ושמור וכן שופר וחוצצרות], אבל כשמקור הקולות הוא אחד, אין נשמעים אפילו בחביב (עפ"י תוס' סוטה לט: ד"ה עד).

ע"ע בספר טל תורה, בפירוש דברי רש"י.

'מאי שנא התם דזהב ומ"ש הכא דכסף... התורה חסה על ממונן של ישראל...'. זה הכלל ענינו הפכי מהכלל 'אין עניות במקום עשירות'. ומצינו (במנחות פט.) שנחלקו החכמים איזה כלל גובר. ופרשו

ראוהו שלשה (בלילה) והם בית דין – יעמדו שנים ויושיבו מחבריהם אצל היחיד, שאין אחד כשר לעדות החדש אפילו הוא מומחה (ויאמר ה' אל משה ואל אהרן... החדש הזה לכם...). [ואפילו לרבי עקיבא הפוסל סנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש, מלדונו – לא פסל אלא בדיני נפשות מפני שצריך לראות לו זכות].

ראוהו ביום עם שקיעת החמה ולא היה להם פנאי לומר 'מקודש' עד שחשכה – מדברי רבי עובדיה מברטנורא משמע שצריכים להעיד למחר. וכן נראה מפרש"י. אבל לפי הטעם שכתבו התוס' יכולים לקדש למחר על סמך ראייתם, מפני שהיתה ביום (עפ"י רעק"א. וע' חדושים ובאורים).

דפים כו – כז

לז. א. אלו שופרות כשרים לתקוע בהם, בראש השנה וביובל?

ב. התקיעה במקדש בראש השנה ובתעניות – כיצד?

א. כל השופרות כשרים חוץ משל פרה מפני שהוא 'קרן' ולא 'שופר'. [לדברי עולא ישנו טעם נוסף – שאין קטגור (העגל, שחטאו בו ישראל) נעשה סגור. ואביי פירש טעם נוסף אחר – שופר אחד אמרה תורה ולא שנים ושלשה שופרות, וזה של פרה כיון שעשוי גלדים גלדים נראה ככמה שופרות]. רבי יוסי מכשיר אף בשל פרה, שהלא כל השופרות נקראו גם 'קרן' – במשך בקרן היובל בשמעם את קול השופר. [ושל פרה נקרא גם הוא 'שופר' לדעת ר' יוסי, כפי שיש לדרוש מהכתוב ותיטב לה' משור פר – משופר. ומשום קטגור נעשה סגור אין לחוש אלא בפנים, בכהן גדול הנכנס לקדש הקדשים. ומשום שנים ושלשה שופרות אין כאן, כיון שהגלדים מחוברים זה לזה].

שופר של ראש השנה ושל יובל (שהושה בגזרה שוה לר"ה לתקיעה ולברכות) – של יעל (רש"י ותוס'): מין חיה – אקו, יעל-הסלעים. הערוך: כבשה) – פשוט. רבי יהודה אומר: בראש השנה תוקעים בשל זכרים (= אילים) – כפופים, שכן יאה לאדם בתפילת ראש השנה, בכפיפה. וביובלות בשל יעלים (שתקיעת היובל קריאת דרוך היא. ועוד אמרו בתוספתא (מובא בראשונים): תקנו מצוי (איל) למצוי (ר"ה), ושאינו מצוי לשאינו מצוי (יעל ליובל)). רבי לוי אמר: בין של ר"ה בין של יום הכפורים ביובל, בכפופים.

א. התוס' חככו לומר שמא אינו יוצא אלא בכפופים, ולא רק מצוה לכתחילה (ונראה לכאורה שלא צדדו כן אלא לר' לוי, אבל חכמים סוברים שהכל כשר, וכמו ששינו ברישא כל השופרות כשרים). וכן פסק הרמב"ם שאין כשר אלא שופר של כבש (= איל) בלבד. [ונחלקו הפוסקים בדעתו אם כפוף מעכב אם לאו. ע' בית יוסף וט"ז תקפו].

ואילו הרמב"ן והר"ן והריטב"א נקטו להלכה שכל השופרות כשרים, אלא שמצוה בכפופים. ומצוה מן המובחר בשל איל דוקא [וכך היה מנהגם – לזכר עקידת יצחק, כדלעיל טו.]. וכן נקט הרא"ש.

ב. להלכה, של פרה פסול, כתנא קמא. וכן כל קרנים שאינן חלולות, כגון של ראם וצבי – אינן בכלל 'שופר' כלל [שופר – מלשון שופרות], ואף כשאין לו אחר – אין לתקוע בהם (עפ"י ראשונים; או"ח תקפו, א).

ג. הר"ן נסתפק לומר שמא אין כשר אלא שופר של בהמה טהורה. ועל כן לא יתקע בו, אלא אם אין לו אחר תוקע בלא ברכה.

שופר של נבלה וטרפה – כשר לתקיעה (פוסקים או"ח תקפו, א).